

Белан А.В.

**ОСОБЕННОСТИ ИЗУЧЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПЕРСОНАЛИИ
В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

Статья посвящена анализу целесообразности ознакомления студентов высших учебных заведений с педагогической биографией в курсе дисциплин педагогического цикла. Автор рассматривает особенности изучения педагогической личности.

Ключевые слова: биографический подход, историко-педагогический процесс, педагогическая мысль, просветитель, педагог.

Belan H.V.

**PECULIARITIES OF PEDAGOGICAL PERSONALITY'S LEARNING
IN HIGH EDUCATION SYSTEM**

The specific features of the pedagogical personality's learning in high education system are under analyses in the article.

Key words: biographical approach, pedagogical process, pedagogical thought, enlightener, pedagogue.

УДК 37+091+371.71+261.5

Дидик В. М.

**РОЛЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА ТА МОЛОДІЖНИХ
ТОВАРИСТВ У БОРОТЬБІ ЗА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ГАЛИЧИНИ (1900–1939 РР.)**

У статті здійснено аналіз виховання здорового способу життя молоді в Галичині. Розглянуто протиалкогольну діяльність молодіжних організацій. Описано зміст та форми протиалкогольної пропаганди. Розкрито роль Греко-католицької церкви в протиалкогольній діяльності.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, Греко-католицька церква, молодіжні товариства, учнівська молодь.

Постановка проблеми. Серед проблем, які хвилюють українське суспільство, одне з чільних місць займає проблема здорового способу життя. Акцентування уваги держави на вихованні та розвитку здорового молодого покоління є необхідною умовою успішного функціонування та розвитку соціокультурних, суспільних і політичних структур країни в цілому.

За даними Міністерства охорони здоров'я, у 2010 році відбувається зростання кількості дітей, які вживають алкоголь. Зокрема, за даними соціологічних опитувань, 40% опитаних учнів загальноосвітніх навчальних закладів України заявляють про те, що вже спробували спиртні напої, у стані алкогольного сп'яніння хоч раз побувало 20% шестикласників. Поряд з цим 45% підлітків повідомили, що внаслідок вживання алкоголю мали різні проблеми, наприклад, нещасні випадки або травми, проблеми у взаєминах із друзями чи батьками, зниження рівня засвоєння навчального матеріалу тощо [7: 3].

Як свідчить аналіз даних, основними причинами вживання алкоголю дітьми є доступність його придбання та популяризація в засобах масової інформації, не менш важливим чинником є недостатній контроль зі сторони батьків.

За таких обставин є доцільно звернутися до педагогічного досвіду, нагромадженого попередніми поколіннями, здійснити ретроспективний аналіз проблеми здорового способу життя учнівської молоді окресленого періоду.

Проблема ведення здорового способу життя стала предметом дослідження багатьох науковців. Зокрема, вченими було розкрито окремі аспекти філософсько-теоретичних, методологічних засад Г. Апанасенко, Е. Булич, М. Гончаренко, В. Горашук.

Ретроспективний аналіз проблеми здорового способу життя здійснили В. Бобрицька, Е. Булич, О. Ващенко, С. Горбунова, С. Кириленко та ін.

Історик Б. Савчук висвітлив передумови виникнення та розвитку західноукраїнського руху тверезості. У дисертаційному дослідженні Л. Сливки розкрито роль народних традицій у вихованні здорового способу життя.

Мета статті: з'ясувати особливості стану вживання алкоголю учнями шкіл Галичини на початку ХХ століття.

Аналіз останніх досліджень. У ХХ ст. Галичина увійшла як економічно відсталі край. Найбільш розвинутою галуззю промисловості було гуральництво. Цікаво, що у 1900 році у Східній Галичині на кожних 220 жителів припадав один шинок і тільки одна початкова школа на 1500 громадян. Найбільш поширеними способами схилити населення до вживання спиртних напоїв були продовження позики або виплата найманим працівникам заробітної плати талонами, які можна було реалізувати тільки у шинку [10: 274].

Уживання спиртного призвело до катастрофічних наслідків у суспільстві. Заслуговує на увагу той факт, що більшість злочинів (80%) відбувалися через алкоголь, на 100 самогубців припадало трохи менше половини (41%) алкоголіків [1: 145]. Відсоток засуджених за алкоголізм, протягом 1905 р. становив 94,7% всіх таких вироків в Австрії [5: 9].

Високі показники вживання алкоголю особливо вражали на тлі низького соціально-економічного рівня життя українського населення. Про це переконливо свідчить бюджет Польщі на 1930 рік у якому був закладений дохід від продажу алкогольних напоїв в розмірі 670 млн. 485 тис. зл. Варто відзначити той факт, що населення країни витратило на алкоголь протягом року 1 мільярд 300 мільйонів злотих. З цієї суми 400 тисяч злотих витратили українці. Якщо цю суму розділити на 10000 громад, розташованих на території Галичини та Волині, то кожне село в рік витрачало на алкоголь 40000 злотих. Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що якби ці кошти були вкладені в розвиток українських товариств та кооперативів, то це стало б основою для підвищення рівня життя та добробуту населення [1: 145].

На думку сучасних дослідників Б. Мельничука, В. Уніята, неосвіченість, нестача фахівців у народному господарстві, шкільництві, охороні здоров'я – все це призвело до розгулу алкоголізму [6: 3].

Аналізуючи архівні джерела, знаходимо численні докази вживання алкогольних напоїв дітьми на території Галичини.

Так, автори статті “Учням гірських шкіл про антиалкогольний рух на Прикарпатті”, опублікованої в журналі “Гірська школа Українських Карпат” № 1, відзначають, що були випадки, коли діти приходили до школи п'яними. Дівчина, яка не вживала алкоголю, не подобалась хлопцям, і тому їй тяжче було вийти заміж [9].

Природно, що такий стан речей не задовольняв українську інтелігенцію та духовенство, і тому боротьба за тверезість в українському суспільстві набула системного характеру.

Однією з перших, хто консолідував зусилля у боротьбі за здоровий спосіб життя, була українська Греко-католицька церква. Аналіз досліджень архівних матеріалів засвідчує, що цю проблему духовенство розглядало як одну із пріоритетних. Говорячи про роль діячів церкви в духовному житті українського суспільства, о. В. Рабій зазначає, що священник повинен бути прикладом для своїх парафіян у боротьбі за здоровий спосіб життя. Він повинен докласти всіх зусиль, щоб віруючі як слід провели плебісцит за усунення корчми з села [12: 341].

У зв'язку з цим необхідно відзначити той факт, що в 1903 р. громада села Верчани на Стрийщині з ініціативи о. Івасика присягнула на тверезість, а на місці корчми побудували двоповерхову школу. Аналогічну діяльність провадив о. Нижановський, який власним коштом видав брошуру “Алкоголізм” а виручені кошти перераховував на розвиток товариства “Відродження”.

Однією з форм боротьби з пияцтвом був бойкот корчм. Так, у 1902 р жителі села Корелечі на Перемишлянщині своїми діями змусили корчмаря продати корчму під шкільний будинок [4: 10–12].

Варто відзначити, що в 20-х роках ХХ ст. польський уряд добре усвідомив, що боротися з пияцтвом необхідно на державному рівні.

У Польщі 23 квітня 1920 р. був ухвалений закон, який значно обмежував продаж алкоголю.

Цим законом зокрема передбачалась:

- заборона продавати напої міцністю більше 45°;
- зменшення кількості шинків з розрахунку, щоб один шинок припадав не більше, як на 2500 жителів;
- заборона продавати алкоголь малолітнім, в борг, на залізничних коліях, у народних домах та ін.;
- надання громаді права визначати на зборах загальним голосування чи потрібна корчма в селі.

Але, на жаль, цей закон піддався жорсткій критиці зі сторони шинкарів та броварників, оскільки в них зменшився дохід. Тільки протягом 1931 р. в Польщі було виявлено 2689 незаконних гуралень, які працювали таємно [3].

Починаючи з 30-х років, газети і радіостанції розгорнули інформаційну пропаганду про шкідливість алкоголю [6: 3]. Яскравим прикладом став заклик відмовитися від алкоголю заради збереження здоров'я, який на своїх сторінках розміщує журнал "Відродження".

Цікавою у контексті вивчення цього аспекту проблеми є стаття С. Парфанович "Шкідливий вплив алкоголю на здоров'я дитини", у якій детально описано вплив алкоголю на організм батьків та майбутнє потомство. Автор відзначив той факт, що діти, які вживають алкоголь, погано засвоюють навчальний матеріал. Повноту та рівень засвоєння навчального матеріалу показано в табл. 1.

Таблиця 1.

Порівняльна характеристика засвоєння учнями навчального матеріалу

Хлопці	Дівчата
ті, що вживають алкоголь	ті, що вживають алкоголь
дуже добре – 0% добре – 30% достатній – 47% зле – 21,7%	дуже добре – 1,3% добре – 39,3% достатній – 41,4% зле – 18%
ті, що не вживають алкоголь	ті, що не вживають алкоголь
дуже добре – 3,7% добре – 63,1% достатній – 32% зле – 1%	дуже добре – 4% добре – 42% достатній – 41% зле – 13%

Бачимо, що у хлопців та дівчат, які ведуть здоровий спосіб життя, кращі показники успішності, ніж у їх однолітків, що вживають алкоголь.

На початку ХХ століття низка лікарів провела дослідження впливу алкоголю на здоров'я дитини. У їх результаті були сформульовані наступні висновки:

- 1) вживання алкоголю зменшує народжуваність;
- 2) більшість матерів які вживають під час вагітності алкогольні напої народжують хворих дітей і калік [13: 273–275].

Під час зібрання "Громадської профспілки жінок" в м. Кременці у доповіді на тему "Спеціальний догляд за дітьми" Х. Гефтмановей підкреслила, що алкоголізм батьків є причиною відсталого розумового розвитку дитини. На її думку, добитися кращих результатів

у цій ситуації можна знизити рівень безробіття та покращити контроль за покинутими дітьми [15: 17].

Реальним здобутком для української нації стало поширення руху тверезості серед шкільної та студентської молоді. Саме ці події дали поштовх до заснування молодіжних протиалкогольних гуртків.

У лютому 1909 р. у Львові відбувся перший український освітньо-господарський конгрес на якому було виголошено 4 антиалкогольні доповіді.

Цього ж року з ініціативи отця В. Стернюка створюється товариство “Відродження”. Метою його діяльності стало пропагування здорового способу життя. При цьому представники товариства наголошували, що це є основою для фізичного та духовного розвитку людини.

Для досягнення поставленої мети товариство здійснювало заходи:

- провадило дискусії про шкідливість алкоголю;
- видавало та поширювало брошури протиалкогольного характеру;
- влаштовувало алкогольні з'їзди та віча;
- створювало заклади для лікування алкоголіків;
- засновувало філії “Відродження” [2].

На думку отця В. Рабія, до членства у товаристві потрібно залучати всю молодь села. При цьому заборонити вживати алкогольні напої молодим людям на весіллях та інших заходах, а порушників карати товариським судом [12: 341].

Виходячи із своїх ідейних засад, широкомасштабну антиалкогольну пропаганду проводили члени “Пласту” не тільки серед своїх членів, але й серед громадськості. При багатьох його філіях існували гуртки, члени яких виступали з докладами та брали участь у різних громадських заходах відповідного характеру. У 1924 р. члени “Пласту” в Рогатинській гімназії заснують протиалкогольний гурток. Спочатку членами гуртка були лише представники “Пласту”, згодом у його складі нараховувалося 200 членів. З метою координації його діяльності був створений “Союз протиалкогольних гуртків”, який заснував та видавав власний часопис “Ми молоді”.

У процесі дослідження проблеми знаходимо також чимало свідчень про виключення молоді з “Пласту” за вживання алкоголю. При цьому їх товариші займали принципову позицію: вони самі писали до пластової старшини заяви про “злам слова честі товаришем...”, вимагаючи прилюдного слідства і заслуженого покарання. Виключений з вказаної вище організації член міг бути поновлений тільки у виняткових випадках [8: 56].

Студентські організації виступили ініціаторами “антиалкогольних мандрівок”. Початок таким акціям дали студенти-пластуни, які в 1932 р. за розробленим маршрутом відвідали 33 села, де виступали з рефератами та засновували “кружки абстинентів” [9]. Активно до таких мандрівок долучилась студентська молодь Ходорівщини, яка кожного року відвідувала села та проводила протиалкогольну пропаганду [11: 279].

Удосконаленню форм, методів та змісту антиалкогольного виховання сприяли видані 1932 р. читанки для народних і середніх шкіл Ю. Каменецького “Одна чарка”, “Пити чи не пити”, книга М. Чайковського “Алкоголізм і школа”. Організаційно методичне керівництво забезпечували “Рідна школа” та товариство “Відродження” [9].

Так, учні Торгівельної Гімназії Рідної Школи у Львові оглянули виставку та вислухали доповідь доктора Щуровського на тему “Вплив алкоголю і нікотину на організм людини”. Подання матеріалу поєднувалося з демонструванням плакатів із зображенням людських органів людей, які вживали спиртні напої. Безперечно таке поєднання дозволило учням наочно побачити шкідливий вплив алкоголю на організм людини.

У лютому 1938 р. тиждень тверезості було організовано в Марійській Дружині Гімназії Рідної Школи у Тернополі. У коридорах розміщено низку рисунків та закликів, які мали наочно демонструвати згубний вплив алкоголю. Програма тижня тверезості в гімназії показана в таблиці 2.

Виховні заходи протиалкогольного характеру в Гімназії Рідної Школи у Тернополі

Дата проведення заходу	Назва виховного заходу	Хто проводив
14 лютого 1938 р.	“Примхи алькоголізму”	учениця Б. Ратич
17 лютого 1938 р.	“Через абстиненцію до світу”	учень Сидяж
22 лютого 1938 р.	“Алькоголь – ворог людства”	учень Верблян
26 лютого 1938 р.	“Зломання суспільної етики під впливом алькоголізму”	учень Крушельницький

Під час заходу було продано 184 календарі і 74 святкових листівки, виручені кошти були передані на розвиток товариства “Рідна школа” [14: 145–147].

Цікавою є інформація про розвиток “тверезницького” руху на території радянської України. Аналіз літературних джерел та архівних матеріалів свідчить, що антиалкогольна пропаганда була дуже слабка. З приходом до влади більшовиків продаж алкоголю був заборонений, але в 1922 р. цю заборону було скасовано. Основною причиною скасування закону було економічне підґрунтя оскільки держава недоотримувала коштів у бюджет [3]. Такі дії призвели до катастрофічних наслідків у суспільстві. У промові на засіданні ВЦК(б) у 1928 р. Ларін відзначає той факт, що через вживання алкоголю в Радянському Союзі протягом року здійснюється 300 тис. злочинів [13]. У цьому ж році засновуються протиалкогольні товариства майже у всіх союзних республіках. Основним завданням товариства було видавати літературу та вести виховну роботу у школах, фабриках і т. д.

У 1929 р. Всеукраїнське Протиалкогольне Товариство розробило проект закону про боротьбу з пияцтвом [3].

Висновок. Отже, результати аналізу архівних матеріалів свідчать про те, що в першій третині ХХ століття склалася непроста ситуація щодо дотримання здорового способу життя. Передусім це було зумовлено слабким економічним розвитком краю, низьким рівнем самосвідомості населення, відсутністю промисловості.

Проведене дослідження показало, що на перших порах саме церква виступила провідником у боротьбі за здоровий спосіб життя. Також важливу роль у антиалкогольній пропаганді відіграли молодіжні організації. Вони у своїй діяльності ставили перед собою завдання поширювати літературу, організовувати виставки на антиалкогольну тематику, проводити “тижні тверезості”, засновувати у селах гуртки абсистентів.

Таким чином, осмислення педагогічних надбань минулих поколінь дозволить уникнути багатьох помилок у майбутньому, що є основою для зростання соціально-економічного рівня держави.

Проведене дослідження не претендує на повне та всебічне висвітлення досліджуваної багатоаспектної проблеми. Недостатньо вивчені передусім його методичні та дидактичні засади, питання співпраці громадських і державних установ та організацій для активізації учнів у позашкільній та позакласній роботі, встановлення тісних зв'язків церкви, членів молодіжних товариств з батьками у справі формування здорового способу життя підростаючого покоління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бучавський А. Протиалкогольний рух і духовенство /А. Бучавський // Нива. – 1929. – Ч. 4. – С. 145–147.
2. Рудянин І. П. Греко-католицьке духовенство в боротьбі за тверезість у Східній Галичині (друга половини ХІХ – початок ХХ) [Електронний ресурс] / І. П. Рудянин. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znm/2008_15/R1/Rydanun.pdf
3. Парфановиг С. До історії протиалкогольної боротьби в Галичині. Небувалий зрив (з нагоди 30-ліття української протиалкогольної боротьби) [Електронний ресурс] / С. Парфановиг. – Режим доступу: <http://www.ult.lviv.ua/index.php?newsid=359>
4. Лаба В. Географія та хронологія боротьби галичан за тверезість ХІХ – ХХ (короткий довідник) / Василь Лаба. – Львів, 2002. – 17 с.

5. Лісна І. С. Становлення державності в Галичині (1918–1923) / Лісна І. – Тернопіль, 2001. – 92 с.
6. Мельник Б. Дай волю, заведе в неволю або хто споїв українську націю! /Б. Мельник, В. Уніят. // Велика Україна. – 2010. – № 5 – С.3.
7. Піліщук О. Мамо, налий пива / О Піліщук // Експрес. – 2010. – № 18. – С.3.
8. Савчук Б. Український пласт 1911–1939 / Борис Савчук. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996 – 264 с.
9. Савчук Б. Учням гірських про антиалкогольний рух на Прикарпатті / Б Савчук., Г Білавич // Гірська школа Українських Карпат. – № 1. – С.141–147.
10. Субтельний О. Україна: Історія / Орест Субтельний. – К.: Либідь, 1993. – 720 с.
11. “Студентська секція в Ходорові” (Звіт за ферії 1932 р.) // Студенський шлях. – 1932. – Ч.11 – 12. – С.279–280.
12. Рабій В. Протиалкогольна акція в парохії /В Рабій // Нива. – 1929. – Ч. 9. – С. 340–342.
13. Парфанович С. Шкідливий вплив алкоголю на здоровля дитини / С. Парфанович // Життя і знання. – 1929. – Ч. 9. – С. 273–274.
14. Протиалкогольна діяльність у школах Рідної Школи // Рідна школа. – Ч.9. – 1938 р. – С. 145–147.
15. Н. Dziecko specjalnej troski // Zycie krzemienickie. – 1934. – № 1. – С.17.

Дыдык В.М.

**РОЛЬ ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКОГО ДУХОВЕНСТВА И МОЛОДЕЖНЫХ ОБЩЕСТВ
В БОРЬБЕ ЗА ЗДОРОВЫЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ ГАЛИЦИИ
(1900-1939Г.Г.)**

В статтє осуцествлен анализ воспитання здорового образа жизни молодежи в Галиции. Рассмотрена противоалкогольная деятельность молодежных организаций. Описаны содержание и формы противоалкогольной пропаганды. Раскрыта роль Греко-католической церкви у противоалкогольной деятельности.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, Греко-католическая церковь, молодежные общества, ученическая молодежь.

Dydyk V.M.

**THE ROLE OF GREEK CATHOLIC CLERGY AND YOUTH SOCIETIES IN A STRUGGLE
FOR HEALTHY WAY OF LIFE OF SCHOOL YOUTH IN HALYCHYNA (1900-1939)**

In the article the analysis of education of healthy way of life of young people is carried out in Galichina. Temperance activity of youth organizations is considered. Maintenance and forms of temperance propaganda is described. The role of the Greko-katolickoy church is exposed at temperance activity.

Key words: healthy way of life, Greko-katolicka church, youth societies, student's young people.

УДК 37.018.262 “19”(477)

Єсьман І.В.

**РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
У РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ БАТЬКІВ
(50-70-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ)**

У статті підкреслено значну роль засобів масової інформації у реалізації системи педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні. Про це свідчить їх поширення і доступність у зазначений період. Друковане і усне слово, телевізійне зображення здатні в найкоротший термін досягти найвіддаленіших районів, проникнути в будь-яке соціальне середовище. Тому широкі можливості засобів масової інформації